

УДК 327.4.1

С.П. Попова, асист., К.Ю.Полоз, ст.гр.ФК-08-2, О.В. Яцун, ст. гр.ФК-08-2
Кіровоградський національний технічний університет

Стан та проблеми державного фінансового контролю на регіональному рівні

В даній статті досліджено існуючий стан державного фінансового контролю на регіональному та місцевому рівні. Виявлено проблеми, які перешкоджають підвищенню дієвості та ефективності фінансового контролю. Визначено найбільш поширені порушення фінансово-бюджетної дисципліни в регіонах. Запропоновано шляхи підвищення ефективності державного фінансового контролю, які сприятимуть стабілізації фінансово-бюджетної дисципліни на регіональному і місцевому рівні.

Система державного фінансового контролю, яка побудована в Україні, не повною мірою забезпечує на належному рівні фінансово-бюджетну дисципліну як в цілому в державі, так і на регіональному рівні зокрема. Це є наслідком низки проблем, які створюють тенденції щодо зростання кількості та обсягів основних фінансових порушень.

Основною метою діяльності державного фінансового контролю необхідно визначити забезпечення попередження та недопущення фінансово-бюджетних порушень. Проблема полягає в тому, що система державного фінансового контролю не відповідає основним сучасним європейським вимогам.

Розгляду даного питання присвячені наукові праці таких науковців: О. П. Гетьманець [3], В. М. Король [4], А. О. Монаєнко [5,6], В. Ф. Піхоцький, С. Подковенко, Ю. О. Соболевська.

Проблема полягає в тому, що невизначеність механізму встановлення відповідальності посадових осіб, уповноважених на здійснення державного фінансового контролю на місцевому рівні, створюють умови для значного зниження рівня фінансово-бюджетної дисципліни як в цілому по країні, так і в переважній більшості регіонів.

Мета даної публікації полягає в проведенні аналізу проблем державного фінансового контролю на регіональному та місцевому рівні та визначенні шляхів підвищення його ефективності.

Так, кількість бюджетних установ, у яких виявлено фінансові порушення збільшилась у 2010 році на 3,4 % до показника 2009 року і складає 78,9 % від загальної кількості перевірених. Частка бюджетних установ, у яких виявлено незаконні та нецільові витрати бюджетних коштів в загальній кількості перевірених бюджетних установ у 2010 році збільшилась порівняно з попереднім роком, відповідно, з 60,9 % до 68,3 %. Наведені факти, що встановлені контрольними органами, відбувалися при одночасному скороченні загальної кількості проведених перевірок у бюджетних установах у порівняльних періодах на 2517 (а це майже на 14 %)[1, с. 35].

Серед порушень, що призвели до втрат бюджетних ресурсів, найбільшими за обсягами становлять незаконні і нецільові витрати бюджетних ресурсів. У 2009 році обсяг виявлених у бюджетних установах незаконних і нецільових витрат бюджетних ресурсів склав 1 млрд. 316 млн. грн. або 72,7 % у загальному обсязі фінансових порушень, що призвели до збитків. Протягом січня-вересня 2010 року, у ході реалізації

контрольних заходів, спрямованих на здійснення державного контролю за дотриманням бюджетного законодавства, встановлено фінансових порушень у використанні бюджетних коштів, що призвели до втрат, загалом на 394,9 млн. грн., з яких 279,3 млн. грн. (70,7 %) – ресурси державного бюджету.

Слід зазначити, що збільшення нецільових та незаконних витрат бюджетних коштів відбулося за рахунок порушень, як у частині державних, так і місцевих бюджетів. Зокрема, збільшення обсягу виявленого нецільового використання коштів місцевих бюджетів у 2010 році, порівняно з 2009 роком, складає 63,8 % або 17,9 млн. грн. Відповідні показники виявлених незаконних витрат коштів місцевих бюджетів збільшились на 32,1 % або 24,3 млн. гривень [2, с.56]

За останні 5 років порівняльний аналіз у розрізі регіонів показав, що при фактичному зменшенні у 24 областях, АР Крим та місті Києві кількості перевірених підприємств і організацій у 20 регіонах зросла частка підприємств, у яких виявили незаконне та нецільове використання коштів. Зокрема, у Кіровоградській області, при зменшенні на 46,6 % кількості перевірених підприємств і організацій за період 2005–20010 років частка підприємств і організацій, у яких виявлено незаконні та нецільові витрати, зросла на 30,5 % У Житомирській області відповідні показники складають 51,1 % та 16,8 %. У Херсонській області – 32,2 % та 33,8 % [2, с.67].

Найбільш поширеними порушеннями фінансово-бюджетної дисципліни в регіонах залишаються:

- порушення норм Бюджетного кодексу та іншого бюджетного законодавства;
- недотримання порядку та процедур державних закупівель;
- порушення порядку розмежування доходів між бюджетами різного рівня, між загальним і спеціальним фондами бюджету.

Відсутність з боку органів місцевого самоврядування та виконавчих органів, належного контролю за станом та платою за використання комунального майна, договорами купівлі-продажу землі призводить до значних втрат доходів місцевих бюджетів.

Найпоширенішим заходом, що застосовується органами Державної контрольно-ревізійної служби України за результатами контрольних заходів залишається притягнення посадових осіб до адміністративної відповідальності. Кількість посадових осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, постійно зростає, і у 2008 році цей показник становив 17429 осіб, що на 773 особи більше, ніж у 2007 році. При цьому не забезпечується в повному обсязі сплата адміністративних штрафів за фінансово-бюджетні порушення і в середньому частка їх сплати складає 90 відсотків.

Вживаючи заходи, спрямовані на посилення персональної відповідальності порушників фінансової дисципліни, в 2010 році до правоохоронних органів передано 6,2 тис. ревізійних матеріалів, за результатами розгляду яких порушено 443 кримінальних справи. До адміністративної відповідальності притягнуто понад 14,8 тис. посадових осіб, до дисциплінарної та матеріальної – понад 7,6 тис. осіб.

Однією з причин малоефективного внутрішнього фінансового контролю за витратанням коштів місцевих бюджетів є несформованість інституцій, які б забезпечили його ефективність і дієвість у окремому регіоні.

На думку О. П. Гетьманець, «існує декілька концепцій щодо розподілу повноважень між гілками влади різних рівнів. Стосовно першої концепції муніципальна влада залежить повністю від закону та перебуває під захистом уряду, але не підконтрольна йому. Друга концепція визначає наявність та необхідність контролю центральної влади над місцевою. У сучасних умовах влада органів місцевого самоврядування у бюджетному процесі знаходиться під тиском центральної державної влади» [3, с. 136].

Наведене дає підстави говорити про «деформований сценарій» розвитку, закладений у реформі системи державного фінансового контролю, що започаткована на

даний час в Україні. Проаналізувавши модель, що закладена в основу реформи, можна спрогнозувати наступні ризики негативних наслідків від її впровадження.

По-перше, утримання такої системи потребуватиме значних матеріальних та фінансових ресурсів як з боку держави, так і з боку платників податків.

По-друге, поєднання двох різних за своєю суттю систем, одна з яких має на меті не допускати порушення, а в разі виявлення – виправляти, а друга система має на меті виявити порушника і покарати його. Така полярність в підходах призведе до глибинного конфлікту як у самій системі контролю, так і між суб'єктами і об'єктами контролю.

По-третє, нагромадження у системі значної кількості видів, форм і методів контролю, як застарілих (командно-адміністративних), так і сучасних, що матиме наслідком неефективність та недовіру контрольних заходів.

Вочевидь, що при прийнятті Концепції, усі перелічені ризики не враховувалися, що є наслідком недостатньої участі науковців та експертів при розробці цього документу.

Стабілізації фінансово-бюджетної дисципліни на регіональному і місцевому рівні можливо досягти за умов ефективної державної політики у сфері державного фінансового контролю та розробленого довгострокового плану дій з оздоровлення фінансово-бюджетної сфери, що доцільно викласти у відповідній стратегії розвитку. Розвиток муніципального фінансового контролю як основи забезпечення функціонування важливої складової бюджетної системи місцевих бюджетів повинен стати одним з пріоритетних напрямів такої стратегії. Це дозволить визначити механізми та інструменти муніципального фінансового контролю.

Сучасна модель системи державного фінансового контролю повинна відповідати принципу децентралізації. Виходячи з цього, необхідно будувати систему на базі розвитку внутрішнього управління та контролю на регіональному рівні. Мова йде про створення в органах місцевої влади всіх рівнів системи внутрішнього контролю за витрачанням коштів місцевих бюджетів та комунального майна і системи зовнішнього незалежного контролю на регіональному та місцевому рівнях.

Подальші дослідження в даному напрямі вбачаємо у визначенні моделі муніципального фінансового контролю та заходів щодо її впровадження, в окресленні кола законодавчих та нормативних актів, що забезпечуватимуть необхідну правову базу.

Список літератури

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. № 698 «Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів»: Офіц. текст. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Гетьманець О. П. Законодавче забезпечення контрольної функції органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в управлінні бюджетним процесом в Україні. // Теорія та практика державного управління. – Х., 2009. – Вип. 1 (10). – С. 134–137.
3. Король В. М. Правові колізії у діяльності органів державної контрольно-ревізійної служби в Україні // Держава і право: Зб. наук. праць: Юридичні і політичні науки. Вип. 29. – К., 2010. – С. 290–294.
4. Монаєнко А. О. Правове регулювання фінансового контролю в Україні/ Монаєнко А. // Вісник НАДУ. – 2009. – № 3. – С. 244–250.
5. Монаєнко А. О. Роль фінансового контролю у забезпеченні фінансової дисципліни в Україні // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. Вип. 2 (24). – Д., 2009. – С. 160–164.
6. Піхоцький В. Ф. Удосконалення і розвиток державного фінансового контролю та аудиту за надходженням коштів Державного бюджету України та їх використанням // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 75–82.

Одержано 24.03.11